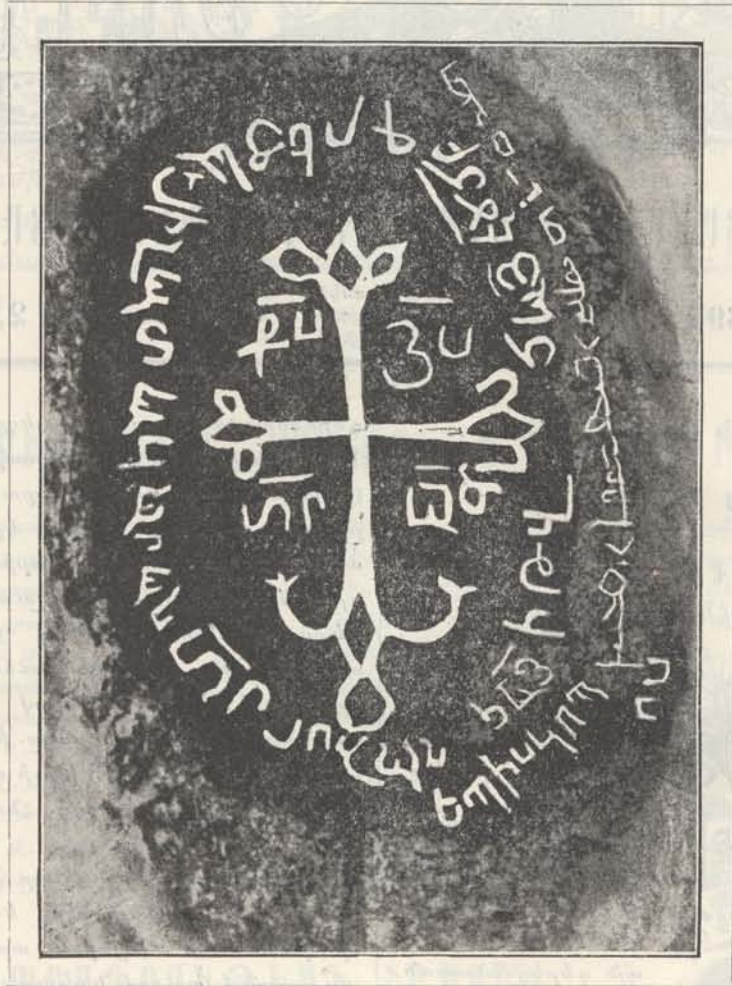


տառի ձևեր անբնական է, թերեւս նորա համար, որ փորագրուած է այնտեղ, ուր շրջուում է տողը. այլ եւ՝ նորա յետեւի ստեղծ միանում է բնի հետ սուր անկիւնով, որով վերին մասը ստանում է V ձեւ: Պարզ չեն նաեւ միայն թեթեւ տուշ քսած երեք տառերը՝ «Զովան» եւ «ի թվ» բառերի միջեւ: Քարի փշանալուց այդ տառերը խիստ փնասուել են, մանաւանդ վերջին Զ-ն, որ 2-ի նմանութիւն ունի. սակայն մի ուրիշ ընթերցում առաջարկել, բաց ի «Հայ» = «Հայոց», ես անկարող եղայ: Հնագրութեան (paleographie) նկատմամբ ուղարկութեան արժանի է համառոտութեան նշանը՝ այն բարակ կիսալուսնաձեւ գիծը, որ կայ «Հայ» կիսատ գրուած բառի վերայ: Այս բառը կրկնուում է արձանագրութեան մէջ երկու անգամ, երկու դէպքում էլ միեւնոյն համառոտութեամբ. մի դէպքում միայն իսկական քարի վերայ տառի հետ փնասուած է եւ համառոտութեան նշանը: Այս նշանը պատիւ չէ. յետագայ ձեռագիրներում, ուր պատահում են սոյնօրինակ համառոտութիւններ, այսպիսի դէպքերի համար գործ է ածուում ուրիշ «նշանը. Հայ»: Ընդհանրապէս արձանագրութիւնը է մի խառնուրդ երկաթագիր եւ բոլորագիր տառերի. այսպէս «Հայ» բառը գրուած է Թ-ով, մինչդեռ «յովան» եւ «յիշատակարան» յ-ով: Բայց ամենից հետա-

քրքրականն է «Ա» տառի գծագրութիւնը, որն, իմ կարծիքով, պարզում է Հայոց բոլորագիր եռաստեղ «ի ծագումը: Վերջինս սկիզբն է առնում ոչ թէ երկաթագրի այն տեսակից, որ սովորական եւ աւելի տարածուած է, այլ այն, որը նկարագրել եմ իմ աշխատութեանս մէջ՝ «Նոր նիւթեր հայոց արձանագրական գիտութեան համար»¹. այս պատահում է,

որքան ինձ յայտնի է, հնագոյն ձեռագրներում, իսկ յետին ժամանակների ձեռագրներում անհետանում է: Ահա այդ տեսակը Ա. եթէ գրենք այս տառը, առանց միացնելու բոլորակի ներսի մասը աջ կողմի ուղղահայեացի հետ, կը ստանանք «ի զարգացման այն միջնորդաստիճանը՝ որով երկաթագրի յիշած տեսակը հետզհետէ մտնեցել է բոլորագիր «ի»-ն: Հէնց մեր արձանագրութեան մէջ գրտնում ենք այդ



Հայերէն-ասորերէն արձանագր. յամէ 1323

տառի զարգացման միջանկեալ աստիճանների հետաքրքրական նմուշներ: Ակնհերեւ այսպիսի գրութիւն, որ մի բանալի է բոլորագիր «ի» պատմութեան, բերուած է Եօթնգետք Հայոց աշխարհից. կարելի է ենթադրել, որ բերուած է նախ քան ԺԳ—ԺԳ դար. որովհետեւ այս դարերի արձանագրութեանց մէջ մի այսպիսի բան ինձ յայտնի չէ, գոնէ Այրարատի նշանաւոր մասում (Երեւանի Նահանգ), ամբողջ

տառի զարգացման միջանկեալ աստիճանների հետաքրքրական նմուշներ: Ակնհերեւ այսպիսի գրութիւն, որ մի բանալի է բոլորագիր «ի» պատմութեան, բերուած է Եօթնգետք Հայոց աշխարհից. կարելի է ենթադրել, որ բերուած է նախ քան ԺԳ—ԺԳ դար. որովհետեւ այս դարերի արձանագրութեանց մէջ մի այսպիսի բան ինձ յայտնի չէ, գոնէ Այրարատի նշանաւոր մասում (Երեւանի Նահանգ), ամբողջ

1 Новые материалы по армянской палеографии.